

de opvoedvraag Somajeh Ghaemina

De game 'Minecraft' heeft ook de tablet van de kleuter in huis bereikt. Is dat erg?

Verslingerd is de vijfjarige aan het populaire, virtuele spel 'Minecraft'. Bij vriendjes heeft hij mee mogen kijken hoe ze op hun tablet de prachtigste creaties bouwen en zelf hun eigen, grenzeloze wereld creëren. Hoewel zijn vader twijfelde, gaf hij toch toe aan het spel dat hijzelf ook best indrukwekkend vindt: hij zette de poort naar de virtuele wereld van 'Minecraft' ook op de kindertablet. Andere vriendjes mogen immers ook, en hun ouders praten er enthousiast over.

Dus bouwt zijn zoontje in 'Minecraft' met plezier achtbanen, hotels en zwembaden. Zittend naast zijn vriendje overleggen ze over de soort stenen en de dieren die ze in en om hun gebouwen laten lopen. Af en toe komen ze er een vriendelijk ogende 'zombie' tegen, die ze met pijl en boog afschieten en waar ze hartelijk om lachen. In deze digitale variant op cowboytje spelen ziet de vader niets schadelijks. Maar nu hij heeft ontdekt dat de game een leeftijdsadvies van zeven jaar draagt, knaagt er toch iets. Wat zegt zo'n leeftijdsindicatie? In hoeverre is het onverantwoord zijn vijfjarige het bejubelde spel te laten ontdekken?

'Minecraft' sluit heel goed aan bij de manier waarop kinderen graag spelen: ze kunnen zelf hun eigen wereld creëren, er zijn nauwelijks regels, hun fantasie en creativiteit krijgen volop de ruimte. De elementen zijn zo vormgegeven dat het duidelijk is dat kinderen in een nepwereld spelen. Niet voor niets is het razend populair, aldus Peter Nikken van het Nederlands Jeugdinstituut en bijzonder hoogleraar mediaopvoeding. Ook Remco Pijpers van 'Mijn Kind Online' is enthousiast over het spel. "In 'Minecraft' zijn de kinderen in charge. Ze kunnen alle kanten op, zonder dat er om iedere hoek een marketeer hen dwingt spullen te kopen, zoals in veel andere spellen. Minecraft heeft daarbij een open einde en dat is interessant."

Toch heeft PEGI – de Kijkwijzer voor games – niet voor niets het spel in de categorie zeven jaar en ouder geplaatst, benadrukt Pij-

pers. "Er zijn ook aparte servers ingesteld (aparte werelden waar meerdere spelers actief zijn –red.) waar de kinderen al spelend in terecht kunnen komen. Daar kan het donker zijn, je kunt er enge monsters tegenkomen die de kleintjes angst aanjagen, er zijn geluiden waar ze van kunnen schrikken. De multiplayer-functie laat de speler online met anderen in contact komen, en je weet niet wat zij van plan zijn. Als ouder kun je een vijfjarige daar niet zomaar aan zijn lot overlaten. Die opties moeten voor hem zijn uitgezet."

"Maar de dieren in deze wereld zijn nep", roept de vijfjarige regelmatig. Dat iets nep is en niet echt – weten we uit onderzoek naar hoe kinderen tv- en filmbeelden verwerken – kunnen jonge kinderen wel benoemen, vult Nikken aan, maar dat onderscheid kunnen ze in hun beleving nog niet maken. "Net zoals kinderen onder de zes jaar niet kunnen geloven dat Sinterklaas niet bestaat."

Ouders (ook die van oudere kinderen) doen er daarom goed aan om mee te kijken hoe het kind het spel speelt, adviseert Nikken, die lid is van de wetenschapscommissie van NICAM, de uitgever van onder meer de PEGI-logo's voor games. "Ligt zijn focus op het bouwen, net zoals dat met lego gebeurt, dan is er niet zoveel aan de hand. Maar vinden ze het gewild interessant – hoe onschuldig het ook is – dan is er kans dat ze op langere termijn sluipenderwijs afstompen voor allerlei vormen van agressie. Probeer dan vooral hun aandacht naar andere elementen uit te laten gaan, zoals naar het bouwen van mooie dingen. Of ga over op een ander spel, tot ze het besef hebben van wat er daadwerkelijk gebeurt in fantasiewerelden als Minecraft."

In deze digitale variant op cowboytje spelen ziet de vader niets schadelijks

Voor naoorlogse kinderen werden in Nederland honderden nieuwe scholen gebouwd, die inmiddels allemaal afgeschreven zijn. Gemeenten moeten de weinig geliefde gebouwen uit de jaren vijftig, zestig en zeventig gaan vervangen. Maar is slopen echt nodig?

TEKST Laura van Baars

Interieur van De Molenwiek. Belangrijk voordeel: 'In de jaren zeventig werd er veel royaler gebouwd.'

Gun oude gebouwen herkansing

Zelfs architecten worden op het eerste gezicht niet echt warm van een naoorlogse schoolgebouw. Toen Gus Tielens en Jarrik Ouburg voor De Molenwiek stonden, een school uit de jaren zeventig in de Haarlemse wijk Schalkwijk, zagen ze vooral een amorf gebouw met een onduidelijke ingang en nauwelijks ramen aan de voorkant. Een 'bloemkoolschool' met allemaal aan elkaar gebouwde klassen, waartussen je kunt ronddwalen. De gemeente Haarlem wilde van de architecten weten: moeten we deze school slopen, of kunnen we er nog wat mee?

Afgeschreven scholen zoals De Molenwiek staan er in heel Nederland bij honderden. Na de oorlog werden er snel gebouwen bijgezet om de babyboomers van schoolruimte te voorzien. Die bouwlust zette decennia door. "Voor de architectuur van deze scholen bestaat weinig liefde", vertelt Wilma Kempinga van de stichting Mevrouw Meijer. "Deze werkpaarden

van het onderwijs hebben jarenlang prima gefunctioneerd. Nu worden ze op veel plaatsen gesloopt. Dat hoeft volgens ons helemaal niet." Met de stichting proberen Kempinga en architect Tjeerd Wessel belangstelling te wekken bij gemeenten en schoolbesturen om schoolgebouwen die na veertig jaar boekhoudkundig en technisch zijn afgeschreven, klaar te maken voor een tweede leven.

Voor de gemeente Haarlem is Mevrouw Meijers visie op 'afgeschreven' scholen een uitkomst. In 2000 waren er plannen om de scholen in 'krachtwijk' Schalkwijk, gebouwd op ruime, groene locaties, te slopen en de grond te verkopen aan projectontwikkelaars. Gemeentelijk beleidsmedewerker onderwijs Yvon Remers vertelt dat met de opbrengst aan de rand van de wijk nieuwe scholen gebouwd hadden moeten worden. "Maar het plan werd niet uitgevoerd en na de crisis in 2008 was hiervoor bij marktpartijen geen belangstelling meer. De gemeente heeft bovendien veel minder geld voor dure nieuwbouw. Er moesten an-

Artist's impression van De Molenwiek na een verbouwing: een betere entree zorgt voor een uitnodigend karakter. BEELD KORTHTIELENS

De Molenwiek is voor buurtbewoners de plek waar ze hun jeugd hebben doorgebracht. 'Dat zou je kapotmaken als je de school zou slopen.' FOTO'S OLAF KRAAK

dere oplossingen gevonden worden."

"Als er nieuwe scholen gebouwd worden, worden door gemeenten altijd dezelfde onderwijsarchitecten ingeschakeld", zegt Kempinga. "Het is als architect moeilijk om daar tussen te komen. Bovendien is de regelgeving helemaal niet ingericht op verbouwing van oude panden. De wet regelt alleen dat een gemeente een oud pand kan slopen en een nieuwe school kan bouwen. Dat is zó onverstandig, zeker in tijden dat er bij gemeenten veel minder geld is. Wij zoeken de oplossing in een hele nieuwe samenwerking van architecten die nog nooit een school gebouwd hebben maar dat wel graag willen, de schoolbesturen en de gemeente."

Uit de analyse die Mevrouw Meijer in Haarlem maakte, bleek dat slopen in Schalkwijk niet nodig is. Dat sommige gebouwen overvol zijn en andere half leeg staan, is volgens Kempinga op te lossen met een onderlinge 'stoelendans'. "Ook al zien veel gebouwen er door intensief gebruik haveloos uit, dankzij hun goede bouwconstructie kunnen ze na renovatie nog tientallen jaren mee. Drie scholen kregen van ons extra aandacht in de vorm van een ontwerpend onderzoek, waarin jonge architecten lieten zien wat er allemaal mogelijk is. Behalve De Molenwiek waren dat Piramide Boerhaave met een slechte staat van onderhoud, en de Rudolf Steiner die de sterke groei alleen kan opvangen door een nieuwe locatie uit te breiden."

Functioneel gebouwd

Eenmaal binnen in De Molenwiek, werden Tielens en Ouburg een stuk positiever dan toen ze nog buiten stonden. Tielens: "Kijk ik naar de aula met licht van boven dat in het oorspronkelijke ontwerp door grote kassen met planten naar binnen viel, en al de dakramen in de lokalen, dan word ik daar wél warm van." Ouburg: "De zichtbare structuur en constructie van het gebouw inspireerde mij meteen tot ideeën over wat je nog meer met het gebouw zou kunnen."

De architecten viel op dat hun vakgenoot Wiek Röling de school in 1977 juist heel functioneel gebouwd heeft. Schuifdeuren tussen de lokalen, grote ruimten, lichtinval aan meerdere kanten en mooie patio's met moestuinen. Bovendien grenst de school aan de achterkant

'De wet regelt alleen dat een gemeente een oud pand kan slopen en een nieuwe school kan bouwen. Dat is zó onverstandig.'

aan een park. Dit, zo concluderen de architecten, is geen school om te slopen. De school zou met een goede verbouwing zo opnieuw veertig jaar mee kunnen.

Het schoolhoofd van De Molenwiek, José Warnaar, is blij. Zij wil haar gebouw helemaal niet uit. De school is populair, er zitten meer dan 500 leerlingen op. Haar grootste zorg is hoe ze de kleuterklassen beperkt houdt. Vanwege de grote belangstelling zitten er nu soms wel 34 leerlingen in een klas. Er moet extra ruimte komen voor een zesde kleuterklas. Ook groep 7 en 8 zitten er in haar ogen niet goed bij in een 'lelijke puist' die in de jaren negentig als tijdelijke ruimte werd aangebouwd en nooit werd vervangen. Volgens Warnaar zitten er voor een school grote voordelen aan een pand uit de jaren zeventig: "Er werd toen veel royaler gebouwd. Klaslokalen zijn later veel kleiner geworden en scholen werden in verdiepingen gebouwd, terwijl wij nog alles op de begane grond hebben."

Tielens en Ouburg hebben meerdere keren overlegd met Warnaar en Jan Aalberts, de projectleider huisvesting van het schoolbestuur Spaansant. Samen spraken ze over de buurtfunctie van de school en de mogelijkheden die het aangrenzende park biedt. Ook buurtbewoners schoven hierbij aan. Sommigen hadden zelf nog op De Molenwiek gezeten. Wessel van Mevrouw Meijer: "Ook al dateert de school pas uit de jaren zeventig, het is voor sommige buurtbewoners echt een historisch gebouw

waar ze hun jeugd hebben doorgebracht. Dat zou je kapotmaken als je de school zou slopen." Volgens hem is het ook onzin dat deze scholen zo lelijk zijn, dat die maar beter met de grond gelijk gemaakt kunnen worden: "In de jaren zeventig vonden we de nu zo gewaardeerde jarennegentig-bouw ook niet mooi. Ik weet zeker dat we de naoorlogse architectuur over een tijdje weer meer gaan waarderen. Er zitten zoveel goed doordachte dingen in, met name van binnen is de school heel functioneel."

Open karakter

Aan het interieur van de bestaande school willen de architecten dan ook weinig veranderen. Maar er moet wel een betere entree komen. Ook moet de school uitnodigender zijn naar kinderen en buurtgenoten. Ouburg wil van de school een buurt in een buurt maken met een open karakter dankzij glazen puien; Tielens heeft meer een openluchtschool voor ogen met een grote opening naar het park. Jan Aalberts voelde aanvankelijk veel voor nieuwbouw, maar werd steeds enthousiaster over de mogelijkheden die de architecten zagen. Ook Warnaar en haar leerkrachten begonnen te dromen over de mogelijkheden van hun eigen schoolgebouw.

Samen met de stichting Mevrouw Meijer presenteerden de architecten een paar weken geleden aan de gemeente Haarlem drie voorstellen om De Molenwiek uit te breiden en te verbouwen. Yvon Remers van de gemeente Haarlem is enthousiast. Ze hoopt dat er na de zomer, vijftien jaar na de oorspronkelijke plannen voor nieuwbouw, dan een begin kan worden gemaakt met de voorbereiding van de verbouwingsplannen. Hopelijk kan de gemeente hierbij de ontwerpen van Ouburg of Tielens gebruiken, maar dat staat nog niet vast. Voor stichting Mevrouw Meijer is het project geslaagd. Kempinga: "Doordat scholen, gemeente en buurtbewoners allemaal al bij de plannen betrokken zijn geweest, is er al veel gezamenlijk denkwerk verricht, zodat ze straks na een besluit van de gemeenteraad vlot van start kunnen. Zo hoeven scholen niet te lang stil te staan bij hun onroerend goed, maar doen wat ze moeten doen: onderwijs geven."

Dansen

voor de klas

Gerwin van der Werf

Nog nooit in mijn leven ben ik door iemand ouderwets genoemd, niet door mijn leerlingen, niet door collega's, zelfs niet door mijn eigen kinderen. Maar ik ben het natuurlijk wel. Er moest een *Trouw*-lezer aan te pas komen om mijn ouderwetse natuur aan het licht te brengen. Het betrof mijn opvattingen over het gebruik van de smartphone in de klas. Ik liet weten dat ik er geen voorstander van ben, de dingen leiden vooral af en zijn bovendien privé-eigendom van leerlingen en geen leermiddelen.

De dag dat ik in de krant lees dat ik ouderwets ben, repeteer ik met mijn 6 vwo-leerlingen een paar uur extra voor hun examenconcert. Het is er veel te mooi weer voor, eigenlijk zijn we allemaal vrij, maar we doen het toch.

Ik oefen een paar loopjes met de blazers, daarna met de gitaren. De zangeressen zitten keurig op een stoel te wachten, achter de microfoons. Ze praten niet, ze kijken allemaal op hun smartphone. Ook mijn violist - we noemen hem Rik - doet dat, in één hand de viool en de strijkstok, in de andere de smartphone. Rik is heel modern, dat merk je af en toe, zoals aan zijn skills om met zijn duim te typen, of aan het feit dat hij zijn profielwerkstuk inlevert wanneer het hem uitkomt. Tot nu toe kwam het hem nog niet uit.

Ik kan het niet helpen, ik erger mij alweer aan die telefoons, ik wil dat de leerlingen hier zijn met hun gedachten, in ons gezamenlijke heden. Ook de noten die de blazers spelen vallen onder de verantwoordelijkheid van het collectief. Zouden ze in het Concertgebouw orkest twitteren tijdens een repetitie? Ik heb, lang geleden, wel eens een groepje trombonisten zien kaarten tijdens een symfonie. Ik vond dat toen raar en ouderwets.

"Doe die telefoon nou eens weg", zeg ik.

"Je leven speelt zich hier af."

Traag en werktuiglijk gaan de telefoons uit zicht, ze zijn zo gewend aan deze berisping dat ze zich niet schamen. Een zangeres verdedigt zich: "Ik leer de tekst uit mijn hoofd".

Ze houdt de telefoon naar mij toegedraaid, ik kan niets lezen.

Ook Rik heeft zijn smartphone weggegaan. Hij moet nog steeds wachten, dus begint hij te dansen op het ritme van de gitaren. Wat moet ik nu weer doen? Op zo'n moment ben je helemaal niet bezig met modern of ouderwets zijn, je bent bezig met de vraag of je méér last hebt van een dansende Rik of van een whatsappende Rik. Ik kies voor de dansende Rik, geen gemakzuchtige keuze, want ook dat dansen leidt erg af. Maar wie danst, hoe gebrekkig ook, is in ieder geval hier en nu, en heeft de juiste muziek in zijn hoofd.

'Doe die telefoon nou eens weg', zeg ik. 'Je leven speelt zich hier af.'